

Miasto – „oikos” – dom

“Oikos” – The Home City

Streszczenie

Przyjmując za Arystotelesem, że miasto to ludzie różnego rodzaju, miasto jutra- to w moim przekonaniu „miasto dla ludzi”. Miasto tworzone na miarę i potrzeby człowieka, którego przestrzenne ramy tworzą szeroką ofertę dla realizacji potrzeb społecznych. Opracowanie dotyczy zatem bycia i życia człowieka w przestrzeni miejskiej i jej doświadczania wielozmysłowego wyrażonego w społecznych zachowaniach. Badania, dotyczą potencjalnego oddziaływania atrybutów, sytuacji i zakresów przestrzennych na motywacje, wybory, aktywności i kontakty społeczne. Mają też na celu zwiększenie zainteresowanie architektów tym problemem.

Abstract

Aristotle treated the city as a collection of various people. In my opinion, tomorrow's city is “a city for the people”, a city created for human qualities and needs whose spatial frames produce a broad offer for the realization of social demand. Therefore, this paper concerns man's existence and residence in an urban space and its sensory experience expressed in social behaviours. My research concerns the potential impact of spatial attributes, situations and scopes on social motivations, choices, activities and contacts. It also aims at increasing architects' interest in this problem.

Słowa kluczowe: miasto-dom, psychosomatyczny człowiek, relacje człowiek-przestrzeń zurbanizowana, identyfikacja percepcyjna, informacja wizualna, potrzeby, emocje, kontakty, atrybuty, sytuacje zakresy, optimum środowiskowe z ludzką miarą

Keywords: home city, psychosomatic man, man vs. urbanized space relations, perceptual identification, visual information, needs, emotions, contacts, attributes, situations, scopes, environmental optimum with human qualities

Wprowadzenie

Podjmując próbę odpowiedzi na pytanie o dom jutra przyjmuję, że miasto to dom, dający schronienie i ramy życia dla jego mieszkańców. Miasto „dom”, kreowany dla różnego rodzaju ludzi musi zaspokajać ich zróżnicowane potrzeby. W tym opracowaniu podejmuję jeden z istotnych aspektów tego niezwykle złożonego problemu, wymagającego wysiłku intelektualnego wielu specjalistów z różnych dziedzin wiedzy, jakim jest ocena zmysłowej jakości miasta. Jakości rozumianej jako atrakcyjność (*attractio* – przyciągać), ujmowana w kategoriach przyjemności lub nieprzyjemności jako efekt percepcji i doświadczania miasta przez człowieka. Niezależnie od zmieniających się stylów architektonicznych, mód czy potrzeb ludzkich w obecnej dobie globalizacji i gospodarki rynkowej i konsumeryzmu człowiek jako organizm żywy nie zmienił się w swej psychosomatycznej konstrukcji. Jego zmysłowość nadal istnieje, choć coraz bardziej bywa ograniczona przez współczesne technologie zwiększające znacząco ekstensje ciała ludzkiego. Człowiek nadal jest tylko człowiekiem. Zatem antropologiczne podejście do kształtowania przestrzeni zurbanizowanej jest w pełni uzasadnione. Uwarunkowania biologiczne są trwałą i mocno zakodowaną podstawą relacji człowieka z miastem. Niezmiennie są też odczucia zmysłowe w zakresie doznawanych emocji związanych z przyjemnością lub nieprzyjemnością w kontakcie z przestrzenią zurbanizowaną, co zasadniczo oddziałuje na ludzkie zachowania – przebywanie w przestrzeni przyjaznej i ucieczka z przestrzeni wrogiej. O tym podstawowym fakcie zdają się zapominać kreatorzy miasta, kształtując je na miarę i potrzeby samochodu.

Introduction

Attempting to answer the question about tomorrow's house, I assume that the city is a house which gives shelter and frames for the lives of its inhabitants. The “home” city, created for various kinds of people, must satisfy their diverse needs. In this paper, I am taking up one of the significant aspects of this unusually complex problem requiring intellectual effort from numerous specialists in various fields of knowledge – an assessment of the sensory quality of a city; quality understood as attractiveness, depicted in the categories of pleasure or displeasure as an effect of man's perception and experience of the city. Regardless of the changing architectural styles, fashions or human needs in the current era of globalization, market economy and consumerism, man as a living organism has not changed in his psychosomatic construction. His sensuality still exists even though its more and more limited by contemporary technologies increasing the extensions of the human body. He is still only human. Thus, an anthropological approach to the formation of an urbanized space is fully justified. The biological conditions make a durable and strongly encoded attitude within the relations between man and the city. Sensory impressions do not change within experienced emotions related to pleasure or displeasure in contact with an urbanized space which has a strong impact on human behaviours – staying in a friendly space and escaping from a hostile one. The creators of a city, who shape it for the performance and needs of the car, seem to forget about this elementary fact.

* Dr hab. inż. arch. Ewa M. Cichy-Pazder prof. P. Św., Katedra Architektury i Urbanistyki Wydział Budownictwa i Architektury, Politechnika Świętokrzyska / Ewa M. Cichy-Pazder, Assoc. Prof. D.Sc. Ph.D. Arch., Chair of Architecture and Urban Design, Faculty of Construction and Architecture, Kielce University of Technology

Człowiek w przestrzeni zurbanizowanej

Ciało człowieka od najdawniejszych czasów było miarą wytwarzanych przedmiotów i kształtowania przestrzeni jego życia. Współcześnie, także można znaleźć przykłady kształtowania przestrzeni miasta na miarę i potrzeby ciała człowieka z dostosowaniem do jego skali i zapotrzebowania na przestrzeń. Antropologia – nauka zajmująca się człowiekiem – obejmuje takie dziedziny jak ergonomia czy psychometria, które mogą być bardzo przydatne w warsztacie architekta. Dawniej i dzisiaj części ciała człowieka były samą przez się zrozumiałą podstawą wszystkich jednostek miar, bo lepiej pojmujemy wielkość rzeczy, gdy dowiadujemy się, że miała ona np. wysokość człowieka – (co można przeczytać w znanym architekcie podręczniku Neuferta). Odniesienie obiektu architektonicznego do skali człowieka jak i wewnątrz urbanistycznych określa ich humanistyczną wielkość i proporcje. „Czyż nie jest więc niesprawiedliwością, że współcześni architekci posługują się różnymi skalami, zamiast zastosować tę jedyną właściwą – skalę człowieka (por. Neufert)”. Ogólnie znanym i współczesnym przykładem wykorzystywania skali i proporcji ciała ludzkiego, jako podstawy znormalizowanych elementów architektonicznych jest Moduł Le Corbusiera, oparty na podstawach antropologicznych. O antropometrii, a nawet próbach jej praktycznego wykorzystania, można mówić już od 3000 lat p.n.e., wtedy bowiem powstał najstarszy kanon proporcji człowieka odnaleziony w zapisach hieroglifowych w piramidzie w Memfis. Inne równie istotne a nie wykorzystywane współcześnie przykłady to m.in. kanony: Polikleta, Witruwiusza, czy Leonarda da Vinci,

Człowiek miarą wszystkich rzeczy – Protagoras z Abdery

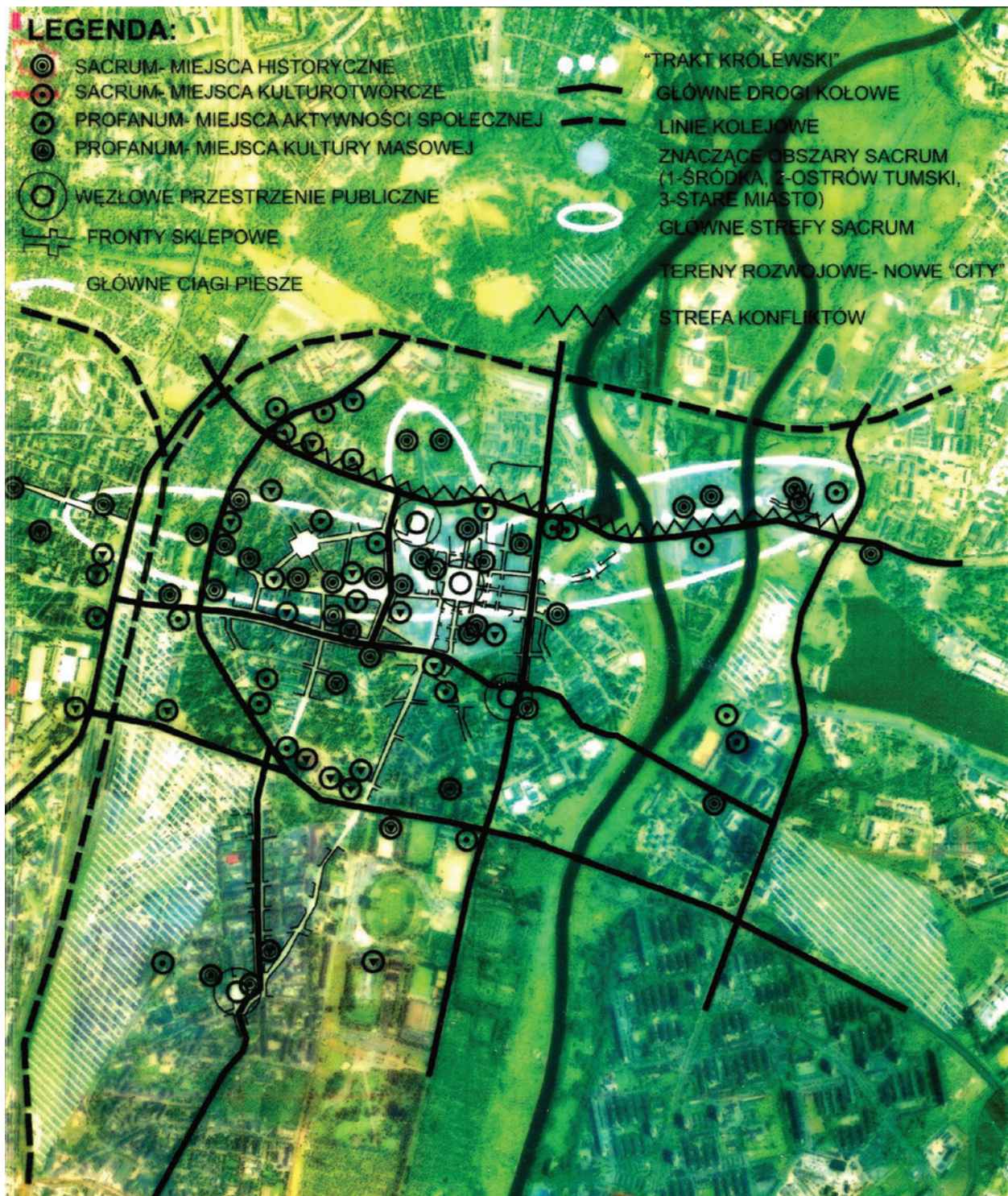
Powyższe stwierdzenie od zawsze określało status człowieka w przestrzeni miasta. Przystosowanie człowieka do warunków przestrzennych powołując się na stwierdzenia wybranych psychologów i socjologów dotyczy dwóch podstawowych procesów – akomodacji i asymilacji. W procesie akomodacji – człowiek przystosowuje otaczający go świat do realizacji własnych celów przez jego przekształcanie. W procesie asymilacji – reorganizuje swoje zachowania w zależności od przeszkód stawianych mu przez środowisko przestrzenne. (wg J. Piageta za: T. Tomaszewski). Zgodnie z teorią Spencera ludzkie zachowania występujące w przestrzeni są różnie uwarunkowane: 1 – dynamicznie – a więc popędowo – motywacyjnie (bodźce i reakcje), 2 – poznawczo – dzięki identyfikacji percepcyjnej i tworzeniu wyobrażonego obrazu miasta (mapy poznawczej), 3 – motywacyjnie z ukierunkowaniem na osiągnięcie zamierzonego celu. Według A. Wallisa – kwalifikacja społeczna miasta odbywa się z wykorzystaniem trzech kryteriów ocen: 1 – instrumentalnych, związanych z użytkowaniem, funkcjonowaniem i wyposażeniem miasta, 2 – sytuacyjnych, decydujących o kontaktach, aktywnościach i więziach społecznych wynikających z różnorodnych wartości przestrzeni miejskiej: kulturowych, emocjonalno-estetycznych, symbolicznych itd., 3 – egzystencjalnych, określanych standardami jakości życia biologicznego, społecznego i kulturowego mieszkańców. Wymienne kryteria ocen społecznych przestrzeni miejskiej, dotyczą oddziaływania bodźców przestrzennych generowanych przez obiekty architektury – atrybuty, sytuacje przestrzenne i zakresy, których efektem są zachowania

Man in Urbanized Space

The human body has always been the measure for manufacturing objects and shaping the space of people's lives. These days, we can also find some examples of shaping urban spaces for its qualities and needs with adjustment to its scale and demand for space. Anthropology – a science concerning man – also includes such domains as ergonomics or psychometrics which can be very useful in an architect's technique. The body parts have been the self-explanatory basis for all the units of measure because we understand the size of a thing better when we find out that it was the height of a human being for instance (Neufert writes about it in his well-known textbook). Referring an architectural object to the human scale as well as urban enclosures determines their humanistic size and proportions. "Is it not unfair that contemporary architects use various scales instead of the only proper one – the human scale?" (cf. Neufert). A commonly known and contemporary example of using the scale and proportions of the human body as the basis for normalized architectural elements is Le Corbusier's Modulor based upon anthropology. Anthropometrics and attempts to apply it practically appeared as early as in 3000 BC when the oldest canon of human proportions was defined. It was discovered in hieroglyphic records inside a pyramid in Memphis. Other equally important canons were formulated by Polykleitos, Vitruvius or Leonardo da Vinci but they are not used contemporarily.

Man as the Measure of All Things – Protagoras of Abdera

The above statement has always defined man's status in the space of a city. Referring to the opinions of selected psychologists and sociologists, we might say that man's adjustment to the spatial conditions concerns two basic processes: accommodation and assimilation. In the process of accommodation, man adjusts the surrounding world to the realization of his own objectives through its transformation. In the process of assimilation, he reorganizes his behaviours depending on obstacles encountered in the spatial environment (according to J. Piaget after: T. Tomaszewski). According to Spencer's theory, human behaviours in a space are conditioned: 1- dynamically – through stimulation, motivation, stimuli and reactions; 2 – cognitively – owing to perceptual identification and the creation of an imagery of a city (cognitive map); 3 – motivationally – aiming to attain a given purpose. According to A. Wallis, the social qualification of a city proceeds with the use of three criteria of assessment: 1 – instrumental, related to the use, functioning and furnishing of a city; 2 – situational, determining social contacts, activities and bonds which result from diverse values of an urban space: cultural, emotional, esthetical, symbolic etc.; 3 – existential, defined by the standards of the quality of the biological, social and cultural lives of the city dwellers. The foregoing criteria of assessing social urban spaces concern the impact of spatial stimuli generated

il. 1. Śródmieście Poznania. Delimitacja obszaru sacrum i profanum. Lokalizacje i relacje. Oprac. autorka. Oprac. graficzne B. Kaźmierczak / The centre of Poznań, area delimitation – the sacred and the profane – locations and relations. Author, graphic art: B. Kaźmierczak / The centre of Poznań. Delimitation of the area of the sacred and the profane. Locations and relations. Elaborated by author. Graphic design by B. Kaźmierczak

społeczne w przestrzeni miejskiej. Istotną rolę odgrywa tu informacja wizualna.

Bodźce i odczucia odbierane percepcyjnie są podstawą – emocji, motywacji, wyborów, aktywności i kontaktów społecznych, co wyraża się w zachowaniach człowieka w przestrzeni zurbanizowanej. Według teorii T. Tomaszewskiego są one regulowane wewnętrznym obrazem mentalnym świata zewnętrznego. uwarunkowanym obiektywnie przez istniejące wzorce społeczne miejskiego stylu życia oraz indywidualny wybór. Dotyczy to głównie tych przedmiotów i sytuacji przestrzennych, na których człowiekowi szczególnie zależy. Człowiek istnieje w przestrzeni miejskiej dzięki swemu ciału. Soma – umożliwia samolokalizację i zapotrzebowanie na przestrzeń cielesną – ergonomiczną. Psyche – odczucia i emocje wyznaczają pole psychicznej autonomii i przyjmowane dystanse do innych podmiotów i przedmiotów znajdujących się w tej samej przestrzeni. Człowiek – „biojednostka” przestrzenna – jest zarówno: 1 – modułem określającym pojemność wnętrza urbanistycznych – placowych i ulicznych, odniesionym do jego przestrzennych potrzeb somatycznych (80 cm – statycznie i 170 cm dynamicznie), 2 – wektorem ukierunkowanym do przodu, 3 – przestrzennym krzyżem, który nosi człowiek ze sobą idąc i rozpościerając ramiona, 4 – kierunkami somatycznymi wyznaczonymi ciałem – góra–dół, lewa–prawa, przód–tył, niezależne od kierunków geograficznych wg których lokalizowane miasto, 5 – małymi zakresami dostępności wyznaczanych możliwościami sensorycznymi receptorów zmysłowych – wzroku, słuchu, węchu, dotyku i ruchu. Człowiek żyje w świecie zmysłowym, a percepcja, która jest nie tylko zwykłym oglądem, ale procesem poznawczym otoczenia fizycznego jest ciągłym systemem odniesień do ciała kategorizowanych jako przyjemne i nieprzyjemne, przyjazne lub wrogie. Struktura rzeczywista miasta jest desygnatem schematu –wzorca poznawczego a jej istotne cechy determinują ten schemat. Schematy – wzorce, wg psychologów są zestawami istotnych dla danej kultury elementów przestrzennych. Podstawą budowy schematów poznawczych w umyśle człowieka są wg J. Trzebińskiego cechy stałe, psychosomatyczne organizmu człowieka. Można więc przyjąć stwierdzenie, że istnieje uniwersalny schemat poznawczy wspólny dla wszystkich ludzi, uwarunkowany odczuciami ciała, ale modyfikowany przez wzorce kulturowe, wg C.G. Junga o wzorce centralne czyli archetypy. Zdaniem psychologów szczególną rolę pełnią te schematy-wzorce, które przez rozbudowanie, plastyczność i nasycenie emocjami uczestniczą w kształtowaniu dużych struktur poznawczych człowieka. Zatem dzieło architektury, czy zespół tych dzieł, jakie tworzą miasto staje się specyficznym wytworem funkcji psychofizycznych, a znajomość wymienionych uwarunkowań umożliwia architektom tworzenie środowiska przestrzennego – przyjaznego i otaczającego opieką. Poczucie ludzkiego ja jest silnie uwarunkowane cechami środowiska miejskiego. W wyniku codziennych i okazjonalnych relacji odczucia zmysłowe – kształtują najsilniej ludzkie wyobrażenia o otaczającym nas świecie. Człowiek posiada wizualne, kinestetyczne, dotykowe, słuchowe i węchowe aspekty własnego ja i odbiera świat polisensorycznie. Odbiór zmysłowy jest podstawowym źródłem poznania świata rzeczywistego przez m.in. takie cechy, jak: przestrzenność, ograniczenie, płytkość i głębię, bliskość-oddalenie, jasność-ciemność,

by architectural objects – attributes, spatial situations and scopes which result in social behaviours within an urban space. Visual information plays a significant role here.

Perceptual stimuli and impressions make the basis for emotions, incentives, choices, activities and social contacts which is expressed in human behaviours within an urbanized space. According to T. Tomaszewski's theory, they are regulated by an internal mental image of the outside world objectively conditioned by the existing social patterns of an urban lifestyle and an individual choice. It mainly concerns the most important objects and spatial situations. Man exists in an urban space owing to his body. The soma facilitates self-location and demand for a physical – ergonomic space. As far as the psyche is concerned, sensations and emotions determine the field of mental autonomy and adopted distances to other subjects and objects in the same space. Man as a spatial "bio-unit" is: 1 – a module defining the capacity of urban enclosures at squares and streets referred to his spatial somatic needs (80 cm statically and 170 cm dynamically); 2 – a vector directed forwards; 3 – a spatial cross which man carries while walking and extending his arms; 4 – somatic directions defined by the body – up-down, left-right, rear-front, regardless of the geographical directions which serve to locate a city; 5 – small scopes of accessibility defined by the possibilities of sensory receptors: sight, hearing, smell, touch and motion. Man lives in the sensory world, whereas perception – not just a usual inspection but the process of cognizing the physical surroundings – is a constant system of references to the body categorized as pleasant or unpleasant, friendly or hostile. The real structure of a city is the referent of a scheme – a cognitive pattern, while its significant features determine this scheme. In psychologists' opinion, schemes – patterns are sets of spatial elements important for a given culture. According to J. Trzebiński, the bases for the construction of cognitive schemes in the human mind are the constant, psychosomatic qualities of the human organism. Therefore, we may assume that there is a universal cognitive scheme shared by all the people, conditioned by bodily sensations but modified by cultural patterns. According to C.G. Jung, they are central patterns, i.e. archetypes. Psychologists say that a special role is played by schemes – patterns which participate in the formation of man's large cognitive structures through extension, plasticity and emotions. Thus, a work of architecture or a collection of works which form a city becomes a product of psychophysical functions, while the knowledge of the abovementioned conditions enables architects to create a friendly and protective spatial environment. The feeling of the human self is strongly conditioned by the features of an urban environment as a result of everyday and occasional relations. Sensory feelings shape the human ideas of the surrounding world to the largest extent. Man has the visual, kinesthetic, tactile, auditory and olfactory aspects of his self and perceives the world by means of his senses. Sensory perception is the basic source of the cognition of the real

gładkość–szorstkość, kolor–szarość, podwyższenie–obniżenie, zapachy–odory, ciepło–zimno, dźwięki–hałas itp.

Przyjmowane dystanse ciała człowieka do elementów znajdujących się w tej samej przestrzeni miejskiej statycznych (architektura) i dynamicznych (ludzie, samochody, rowery, wózki, itp.) wiąże się z procesami wizualnymi, kinetycznymi, słuchowymi i termicznymi. Podstawowe dystanse to: dystans społeczny od 1,2–2,5 m i powyżej, indywidualny 45–75 m. Widzenie wyznacza kąt horyzontalny 54 stopnie i wertykalny 37 stopni określając dystans wzrokowy, dystans słuchowy występuje w zakresie 9,0–24 m.

Identyfikacja percepcyjna

W procesie identyfikacji percepcyjnej otoczenia fizycznego istotną rolę odgrywają funkcje informacyjne przestrzeni miejskiej decydując zarówno o orientacji przestrzennej i samolokalizacji człowieka, jak i o adaptacji społecznej. Identyfikacja percepcyjna jest tym procesem, który nie tylko rejestruje zjawiska przestrzenne, ale umożliwia także ich ocenę. Znaczące są tu kategorie humanistyczne, które z reguły są najważniejsze dla człowieka. Wymienić tu można zarówno dostosowanie miasta do wymogów psychosomatycznych i skali człowieka, jak i zachowanie istniejących wzorców kulturowych utrwalonych materialnie i w świadomości społecznej. Zróżnicowana oferta przestrzenna jest jedną z bardziej istotnych przesłanek kreacji miasta „dla ludzi”. Identyfikacja percepcyjna miasta jest narzędziem poznania i zapamiętywania oraz podstawą społecznej oceny. To czy miasto jest atrakcyjne społecznie wyrażają zachowania mieszkańców, którzy przyjmują lub odrzucają określone sytuacje i oferowane warunki przestrzenne. Komfort przestrzenny odnoszony do ciała człowieka czyli bezpieczeństwo wygoda, przyjemność, wraz z pozytywnymi emocjami, decyduje o poczuciu satysfakcji człowieka z przebywania w miejskiej przestrzeni, sprzyja też kontaktom i integracji przestrzenno-społecznej.

Wartości humanistyczne miasta.

Wieloletnie badania autorki nad jakością przestrzeni miejskiej ze szczególnym uwzględnieniem obszaru śródmiejskiego prowadzone w Krakowie, Poznaniu i Kielcach, pozwalają przyjąć stwierdzenie, że współczesne miasto przestaje być domem dla jego mieszkańców. To rozległa zurbanizowana przestrzeń podporządkowana samochodom. Badania tej przestrzeni oparte na zestawie przyjętych cech – kryteriów ocen dotyczyły jej atrakcyjności wynikającej z udziału sacrum i profanum. Wyróżniono tu: 1 – atrybuty, obiekty architektoniczne i rejonu urbanistyczne o wartościach historycznych i wartościach symbolicznych utrwalonych w społecznej świadomości, 2 – sytuacje przestrzenne związane z miejscami nasilonych kontaktów społecznych, dotyczących miejsc historycznych oraz zwyczajowych miejsc spotkań, imprez, wypoczynku, sportu i rozrywki mieszkańców. 3 – zakresami dostępności pieszej, z wyznaczeniem median zasięgu czasowego (minuty) i metrycznego (metry). Wyznaczone cechy-kryteria ocen przykładu miasta Poznania najbardziej sprawdziły się w odniesieniu do śródmieścia, gdyż tam występowały najczęściej. W pozostałych częściach miasta występowały sporadycznie. Wysoki udział walorów przestrzennych determinuje społeczne kontakty i aktywności, a dotyczy głównie miejsc

world through such features as: spatiality-limitation, shallowness-depth, nearness-distance, brightness-darkness, smoothness-roughness, colour-greyness, increase-decrease, scents-stinks, warmth-cold, sounds-noises etc.

The adopted distances between the human body and elements in the same urban space – static (architecture) and dynamic (people, cars, bicycles, prams etc.) – is related to visual, kinetic, auditory and thermal processes. The elementary distances are social distance (1.2-2.5 m and more) and individual distance (45-75 m). Seeing means the horizontal angle of 54° and the vertical angle of 37° defining the visual and auditory distance within the range of 9.0-24 m.

Perceptual Identification

In the process of the perceptual identification of the physical surroundings, an important role is played by the informative functions of an urban space determining man's spatial orientation and self-location as well as social adaptation. Perceptual identification is a process which not only records spatial phenomena but also facilitates their assessment. The humanistic categories, usually crucial for man, are of importance here. We can mention the adjustment of a city to man's psychosomatic requirements and scale as well as the maintenance of the existing cultural patterns fixed materially and in social awareness. A diverse spatial offer is one of the most important premises in the creation of a city "for the people". The perceptual identification of a city is a tool for cognition, memory and social assessment. The social attractiveness of a city is expressed in the behaviour of its inhabitants who accept or reject defined situations and the spatial conditions on offer. Spatial comfort, referred to the human body, i.e. security, comfort and pleasure with positive emotions, determines man's satisfaction from staying in an urban space. It supports contacts as well as spatial and social integration, too.

The Humanistic Values of a City

The author's long-lasting research on the quality of urban space with special attention to central areas, carried out in Krakow, Poznan and Kielce, makes it possible to assume that the contemporary city is not a home for its inhabitants anymore. It is an extensive urbanized space subordinated to cars. Research on this space, based on a set of the adopted features – the criteria of assessments, concerned its attractiveness – resulting from the participation of the sacred and the profane. The distinguished factors are: 1 – attributes – architectural objects and urban areas with historical and symbolical values fixed in social awareness; 2 – spatial situations related to the places of increased social contacts concerning historical sites as well as customary places for encounters, events, relaxation, sports and entertainment; 3 – the ranges of pedestrian access with defined medians of temporal (minutes) and metrical (metres) range. The defined features – criteria of assessing the city of Poznan were best proved

o walorach kulturowych zbytkowych. To tu zostały zachowane wytyczne antropologicznego kształtowania przestrzeni miejskiej, tu występuje ludzka skala, właściwe proporcje wnętrz urbanistycznych (1 do3 lub 1;5) oraz odpowiednie dla człowieka zakresy dostępności pieszej. Tu także, rejestruje się nasilenie walorów estetyczno-emocjonalnych i nie można się zgubić dzięki czytelnej i dobrze akcentowanej (znaki szczególne) strukturze przestrzennej. Należałoby zatem w kształtowaniu nowej struktury miast skorzystać z tych sprawdzonych i właściwych antropologicznie wzorów.

Podsumowanie

Wartości humanistyczne miasta odnoszące się do konstrukcji psychosomatycznej człowieka i wzorców kulturowych powinny stać się podstawową wytyczną kreacji „miast dla ludzi”, miast optymalnych dla życia mieszkańców i przebywania w przyjaznej dla człowieka przestrzeni zurbanizowanej. Modelowe miasto na miarę XXI wieku powinno nie tylko być efektem wysokiej techniki, ale przede wszystkim miastem, gdzie człowiek „zmysłowy” będzie najważniejszy. Takie miasto w swej konstrukcji powinno też spełniać następujące warunki: ładu przestrzennego, rozumianego także jako uporządkowanie wrażeń zmysłowych; czytelności i krystalizacji struktury przestrzennej; poznawczej reprezentacji związanej z zestawem odpowiednich atrybutów architektonicznych i urbanistycznych, zapewnienia, dzięki szerokiej ofercie przestrzennej wolności i różnorodności wyboru sytuacyjnego; komfortu psychosomatycznego; łatwej identyfikacji ze względu na wyróżnialność przestrzenną; czy wreszcie wywoływanie „zachwytu emocjonalnego z powodu zróżnicowanych i pozytywnych emocji wynikających z klimatu i nastrojów wywoływanych przez zabudowę i ciekawie urządzone wnętrza urbanistyczne”.

Zmysłowość miasta, może też być realizacją DESIRE, czyli zespołem cech promujących ważne miejsca w mieście: 1 – D-Design/ Aesthetics, 2 – E-Emotion, 3 – S-Security, 4 – I-Individuality, 5 – R-Resorts/ Mixed-Use-Centers, 6 – E-Exclusivity/Privileges. (wg. A. Steinecke).

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Obuchowski K., *Przez galaktykę potrzeb*, Poznań 1995.
- [2] Cichy-Pazder E.M. *Humanistyczne podstawy kompozycji miast, Wybrane aspekty percepcyjne i behawioralne*, Monografia, Kraków 1988.
- [3] Tomaszewski T., *Główne idee współczesnej psychologii*, Warszawa 1986.
- [4] Trzebiński J., *Rola schematów poznawczych w zachowaniach społecznych*, [w:] *Psychologia postrzegania społecznego*, red. Trzebiński J. Lewicka M., Warszawa 1985.
- [5] Wallis A., *Miasto i przestrzeń*, Warszawa 1977.
- [6] Neufert E., *Podręcznik projektowania architektoniczno-budowlanego*, Warszawa 1980.
- [7] Madurowicz M. (red.), *Percepcja współczesnej przestrzeni miejskiej*, Warszawa 2007.
- [8] Cichy-Pazder E.M., *Atrakcyjność miasta metropolitalnego Wyznaczniki percepcyjne i behawioralne*, [w:] *Percepcja współczesnej przestrzeni miejskiej*, Warszawa 2007.

with reference to its centre where they usually appeared. In the remaining parts, they sprang up sporadically. The high participation of spatial values determines social contacts and activities mainly concerning places with cultural and historical features. They maintain the guidelines for the anthropological formation of an urban space, the human scale, the suitable proportions of urban enclosures (1:3 or 1:1.5) and the proper ranges of pedestrian accessibility. They also record the intensification of esthetical and emotional values – one cannot get lost thanks to a legible and well-accentuated spatial structure (distinguishing features). Thus, we should use these proven and anthropologically adequate patterns while shaping a new structure of cities.

Summary

The humanistic values of a city, referring to man's psychosomatic construction and cultural models, ought to become the basic guideline for the creation of "cities for the people", cities optimal for their dwellers' living and staying in a friendly urbanized space. The 21st model city should not be just an effect of high technology but first and foremost a place where "sensory" man will make the most important element. The construction of such a city should also satisfy the following conditions: spatial order also understood as the arrangement of sensory impressions; the legibility and crystallization of a spatial structure; cognitive representation related to a set of appropriate architectural and urban attributes guaranteed by a wide offer of spatial freedom and the diversity of situational choices; psychosomatic comfort; easy identification; spatial distinction; "admiration aroused by various positive emotions resulting from atmospheres and moods produced by managed and interestingly arranged urban enclosures".

The sensuality of a city can be also the realization of "DESIRE", i.e. a combination of features promoting important places in the city: 1 – D – Design/Aesthetics, 2 – E – Emotion, 3 – S – Security, 4 – I – Individuality, 5 – R – Resorts/Mixed-Use-Centers, 6 – E – Exclusivity/Privileges (according to A. Steinecke).

BIBLIOGRAPHY:

- [1] Obuchowski K., *Przez galaktykę potrzeb*, Poznań 1995.
- [2] Cichy-Pazder E.M., *Humanistyczne podstawy kompozycji miast, Wybrane aspekty percepcyjne i behawioralne*, Monograph, Krakow 1988.
- [3] Tomaszewski T., *Główne idee współczesnej psychologii*, Warsaw 1986.
- [4] Trzebiński J., *Rola schematów poznawczych w zachowaniach społecznych*, [in:] *Psychologia postrzegania społecznego*, ed. Trzebiński J., Lewicka M., Warsaw 1985.
- [5] A. Wallis., *Miasto i przestrzeń*, Warsaw 1977.
- [6] Neufert E., *Podręcznik projektowania architektoniczno-budowlanego*, Warsaw 1980.
- [7] Madurowicz M. (ed.), *Percepcja współczesnej przestrzeni miejskiej*, Warsaw 2007.
- [8] Cichy-Pazder E.M., *Atrakcyjność miasta metropolitalnego, Wyznaczniki percepcyjne i behawioralne*, [in:] *Percepcja współczesnej przestrzeni miejskiej*, Warsaw 2007.